

Jože Dolmark

Ni težko biti fin, ko je težko biti film

Po petih letih vodenja in umetniškega skrbstva nad Festivalom slovenskega filma nisem menjal svojih pogledov nanj. Morebiti pa sem se v tem, vsaj zame predolgemu času, marsičesa naučil. Mislim, da si je festival navkljub težavam izbral svoje mesto v obalnem okolju, da je zaživel, a potrebuje določene strukturalne in logistične spremembe.

Thomas Essaeser, profesor filma na amsterdamski univerzi, si je za razumevanje filmskih festivalov izposodil nogometno prispodobo. Trdi, da so festivali obupen boj talentov nižje lige (bi-vši pokal UEFA), ki so zoperstavljajo mogotcem iz Lige prvakov (hollywoodski mainstream). Pravzaprav gre za neenakovredno merjenje, vendar so festivali tisti, ki odkrivajo in promovirajo posamezne avtorje, gibanja ter nacionalne kinematografije in jih na poseben način spravljajo v višji rang tekmovanja, kjer so pravila tržna in kjer so avtorske poetike postavljene na posebno preizkušnjo. Temu je tako morda že od davnega leta 1925, ko je Irving Thalberg nagnal s seta gospoda Ericha von Stroheima in se je film ustoličil kot del masovne kulture pod okriljem velikih finančnih imperijev. Čez desetletje so nastali prvi festivali, filmski klubi in cinefilska združenja z namenom, da bi združili vsa tista prizadevanja, ki so v filmu upoštevala tudi njegovo dušo in ne samo njegovo perfektno žanrsko telo. Čeravno sta se v stoletju filma obe pojmovanji tudi medsebojno oplajali, se je ta temeljna ontološko-estetska in fenomenološko-ekonomska razlika vendarle zastavila kot njuna ločnica.

Festivali so fešta, mesto druženja filmarjev z zainteresirano publiko, možnost spoznavanja s filmom in nasploh trenutke, ko se avtorjem ponuja priložnost, da se uveljavijo. To velja za vse, mednarodne ali nacionalne, od Cannesa do Portoroža. Tudi FSF je torej ritual in filmsko slavo hkrati, obenem pa kulturni in poslovni dogodek.

V vseh teh zadnjih in sila »natančnih« slovenskih filmskih letih, ko se je vedno znova postavljalo in menjalo upravitelje domačih institucij, se je pač dogajalo, da so bila osnovna delovanja ustanov upočasnjena in posledično so zamujali programi. S festivalom je bilo podobno, načrtovalo se ga je pozno, vsakič z novo izvedbeno ekipo in s terminskimi nihanji. Samo prizorišče je ostalo isto, v Portorožu, in samo selektor je ostajal isti iz različnih razlogov.

Dobro bi bilo, da bi FSF postal avtonomna institucija, morda povezana s portoroškim Avditorijem, in da bi se izvil izpod okrilja »nacionalnega producenta«, Filmskega sklada. To ne pomeni, da mu pri organizaciji ne bi več pomagale nacionalne institucije in celovska združenja. Njihova pomoč bo vedno nujna. Stvari pa bi se le postavile na ustreznjša izhodišča. Potem je tu še problem, da je FSF vsakoletna prireditelja, namenjena celostnemu pregledu tekoče produkcije in je hkrati tekmovalna, ker z nagradami estetsko in komercialno promovira posamezne filme in ustvarjalce. Zaradi številčnega obsega produkcije, ki v zadnjem času presega 70 naslovov letno, bi bilo fer, da se tako ali drugače pokaže vse znotraj preglednega ali informativnega programa. Portorožu primanjkuje vsaj še ena dvorana, ki bi jo bilo treba najti morda v bližnjem Piranu, kakor je to že bilo, in s tem avtorjem zadostiti njihovi pravici, da na festivalu sode-

lujejo, in jim tako dati osnovno mero dostojanstva. Festival bi tako lahko organiziral retrospektive, priložnostni hommage ali predstavitev kakšnega posebnega sodobnega avtorskega ali drugega nacionalnega cikla, srečanja filmskih producentov ali članov kakšnega drugega profesionalno filmskega sektorja. Seveda je festival zaradi pestre in obsežne produkcije ter raznoterih estetsko-kreativnih dosežkov primoran ohraniti tekmovalen in informativen program. Čeprav je film s televizijo izgubil primat edine gibljive podobe, pa je treba razmisliti, če na FSF res sodijo vsa tista TV-dela, ki so po svojem ustroju in namenu daleč od čiste filmske forme.

Letine so si med seboj običajno različne, je pa za festival pomembno, da se je uspešno vpel v prijazno okolico. Morda bi bilo še bolje, da v prihodnosti tam ostane v ugodnejšem septembrskem terminu, kar je bilo doslej zaradi kopice administrativno-upravnih, turistično-ekonomskih in tehničnih težav težje izvedljivo.

Filmi bodo. Slovenski film nosi v sebi skriti feniksov kompleks, ki ga vedno znova ohranja, ne glede na vse težave z upravitelji in s podporami. Tudi v prihodnje je pričakovati udeležbo produkcije, ki bo nastajala mimo Filmskega sklada, zlasti v digitalni tehnologiji, in bo deležna enake tehnološke in estetske presoje. »Stoletje filma« se je kot ena izmed številnih metafor za minulo stoletje tudi na Slovenskem končalo z izgubo določene »filmske substance« ali z zmago avdiovizualnega kot sistema tehnološke mutacije, ki množi materialne podlage gibljivih podob, tehnike reprodukcije podob in podobe same.

Digitalno se danes uporablja kot novo tehnično sredstvo v vlogi krepitve filmskega vtisa realnosti, zamenjava digitalne tehnologije s filmsko pa je včasih motivirana bolj ekonomsko kot estetsko. V filmu nobena nova tehnika ni brez estetskih posledic, kar je izkusil že tudi slovenski film. Zato bo produk-

cijo treba enakovredno upoštevati tudi v bodoče pri selekciji programa, jo obravnavati z istimi tehnološko-produkcijskimi in ocenjevalno-estetskimi kriteriji kakor »klasično«, ne glede na nosilec slike. Navsezadnje kreativno raven, ki se je pokazala na zadnjih festivalih, omogoča tudi digitalizacija s spodbujanjem poskusov avtorskega filma nasproti globalne prevlade hollywoodskega modela v planetarni kinematografski pokrajini, kjer vzporedno z »izginjanjem nacionalne države« tudi v »globalni« kinematografski pokrajini pojem nacionalnega filma nekoliko zastareva, kar doživljamo zadnje čase ob primerih mednarodnih koprodukcij. V tem smislu se FSF ni bati prihodnosti. Digniteto avtorskemu filmu dajejo prej festivali kot redna distribucija, česar se je dobro zavedati v slehernem programskem načrtovanju nacionalnega festivala.

FSF potrebuje nekaj organizacijskih in logističnih sprememb in verjamem, da bo v bodoče polnokrvno opravljal svojo nalogo, da domačim filmskim podobam zagotovi njihovo bogatenje in promocijo ter prispeva k vrednotenju vsega tistega v domačem filmu, kar smo filmarji tudi po svoji poklicni dolžnosti dolžni relevantno ovrednotiti in predstaviti. Festival pa naj v vsebinskem smislu ne bi pomenil samo ovrednotenje, marveč tudi vzpostavitev širše vizije prihodosti, ko bo na razpolago več časa, in sredstev za lep praznik zainteresirane cinefilske javnosti za domači (in ne samo domači) film.

Lastne moči moramo iz ljubezni do ganljive lepote filmskih podob dvigniti nad medsebojne zamere preteklosti. Vse preveč časa smo porazdeljevali med nesposobnosti, onemoglosti in neučinkovite vzbujenosti, priti mora nov čas z bolj spoštljivimi odnosi. Zadeti v center ne pomeni nič več kot to, da je odkrivanje skupnega cilja blaga lepota zavesti in njenih podob, tudi filmskih.